

РЕЦЕНЗИЯ

От: Проф. доктор Татьяна Стефанова Хубенова-Делисивкова
Институт за икономически изследвания на БАН

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури за защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 633/28.02.2025 г. на Заместник-ректора по НИД на УНСС за провеждане на процедура за придобиване на ОНС "доктор" в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Автор на дисертационния труд: ЕЛЕНА, ВЛАДИМИРОВА ПАНАЙОТОВА , докторант в катедра „Финанси” на Финансово-счетоводен факултет на УНСС

Тема на дисертационния труд: “ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, РИСКОВЕ И ЕФЕКТИ ОТ ВЛИЗАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОЗОНАТА”

Научен ръководител доц. д-р Гергана Михайлова-Борисова

Обща оценка на образованието на дисертанта

Г-жа Елена Панайотова е зачислена в докторантура в докторска програма Финанси, по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“. За научен ръководител на докт Е. Панайотова е избрана доц. д-р Гергана Михайлова- Борисова.

Докт. Елена Панайотова е възпитаник на Националната Търговска гимназия, Пловдив (09.2006 – 05.2011).Тя завършва успешно висшето си образование (бакалавърска и магистърска степен) в катедра „Финанси“ на УНСС в периода (09.2011-07.2016г). Притежава диплома за бакалавърска степен по финанси (2012г.) и диплома за магистър по финанси(2016). Г-жа Е.Панайотова е зачислена за докторант в УНСС по темата:“ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, РИСКОВЕ И ЕФЕКТИ ОТ ВЛИЗАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОЗОНАТА”

Трудовият стаж на докт. Е.Панайотова показва отговорното й ангажиране в периода от 2013 г.. досега с успешна професионална реализация на финансист като изпълнител и ръководител на счетоводно-финансови и финансово анализаторски и прогнозни специализирани дейности и услуги във фирмите, в които работи (в периода 11.2013 – 04.2015 във фирма Мелексис; в

периода 2016-2017г. във фирма Кока-Кола Хеленик БСО и от 2017 г. досега във фирма Експириън България ЕАД). Благодарение на последователното си успешно кариерно развитие като финансов анализатор г-жа Е.Панайотова от февруари 2020г. и понастоящем е ръководител на екип за финансови анализи и прогнози във фирма Експириън България ЕАД, гр. София. Владее отлично английски език. Има натрупан опит в работа в мултинационални компании. Притежава утвърдени организационни, комуникативни и управленски умения, както и експертиза за работа в екип. Доказана е професионално с натрупан опит в управлението на проекти, изготвяне на прогнози и бюджети, както и владее умения за работен опит с ERP системи: SAP, Oracle, VBA програмен език и Microsoft Office

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра "Финанси" при Университета за национално и световно стопанство – София на 14.05.2025 г. с цел присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Актуалност на дисертационния труд

Рецензията на дисертационен труд представлява актуален интерес във връзка с обществената значимост на проблематиката на оценка на предимствата и рисковете от приемането на еврото в България в условията на наслагващи се кризи и влошена конюнктура в европейската и глобална икономика след 2020г. Като отчита обективно значението на влизането на България във ВКМ на ИПС от 10 юли 2020 г, както и присъединяването към Банковия съюз, докт.Е.Панайотова убедително резюмира успехите на страната за потвърждаване на намеренията за членство в Еврозоната, както и за засилване на вниманието към предприетите стъпки за планирането и подготовката за бъдещото членство на основа на Закона за въвеждането на еврото в Република България, обнародван в Държавен вестник на 20 август 2024г.

Напълно обосновано докторантката Е.Панайотова оценява актуалността на темата за България с оглед на ситуационния анализ след присъединяването на страната ни към ЕС от 2007г. (с Глобалната финансова криза от 2008г. и Европейската суверенна дългова криза (2010г-), както и вследствие на влошаване на глобалната и европейската несигурност от началото на настоящето десетилетие с пандемичната криза поради КОВИД-19, така също и във връзка с войната на Русия с Украйна и последвалите усложнения в трансформационните процеси за прехода към климатична неутралност и устойчиво развитие. Изтъква се значението на постигането на съответствие с номиналните критерии за макроикономическа конвергенция с Еврозоната и трудностите да се овладее инфлация, доколкото проявите на висока инфлация както и неизпълнение на номиналните критерии за фискална стабилност са наблюдавани в редица от страните от Еврозоната. При липсата на нормална

парична политика в условията на Паричен съвет за България намаляването на инфлацията е предизвикателство за постигане на номинално съответствие. Обобщавайки необходимостта от изследване на предизвикателствата, очакваните ефекти и проблеми от присъединяването на България към Еврозоната, докторантката умело подчертава както актуални аспекти на проблематиката на постигането на ценова стабилност като номинален критерий за участие в Еврозоната на съвременния етап, така също и последиците от липса на парична политика поради прилагането на паричния съвет в България. Обективно се отчита ролята на номиналните критерии, за да се осигури гладкото функциониране на Еврозоната по отношение на стабилност на цените, валутните курсове, дългосрочните лихвени проценти и да се подсигури бюджетна дисциплина. По отношение на реалната конвергенция се подчертават трудностите за постигането ѝ в самия ИПС, във връзка с което докт.Е.Панайотова подчертава дискусийността на въпроса за постигането на определено ниво на реална конвергенция, което да се приеме за достатъчно, за да може една страна да се присъедини към ИПС.. Убедително се обръща внимание на факта, че от теоретична гледна точка степента на конвергенция в Еврозоната би могла да се засили и да се ускори процеса на сближаване. От практическа гледна точка, основателно се изтъква актуалността на дискусията за проблемността на напредъка на конвергенцията в самия ИПС, доколкото кризисните процеси в последните години пречат на този процес.

Заслужава да се отчете факта, че на съвременния етап е безспорно актуална комплексността на изследването на целесъобразността, както и на полезните и негативни последици от приемането на еврото в България. Полезно е фокусирането на анализа, както върху номиналните и реални критерии за конвергенция, така и относно значението на паричната политика на ЕЦБ с приемането на еврото. Докт. Е.Панайотова убедително подчертава, че още по-голяма актуалност темата за приемането на еврото ще придобива в контекста на последните кризисни събития и високата инфлация, която бе отчетена в България, защото е дискусийен въпросът за ефектите на липса на парична политика и какъв ще е преходът към общата парична политика на ЕЦБ. Пред реалната икономика възникват редица предизвикателства с присъединяването към Еврозоната, включително и рисковете от инфлация, които обуславят актуалността на изследването на избраната тема.

Структура, обем на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докт. Е.Панайотова се отличава с ясна и логично издържана структура на направения анализ и включва въведение, четири глави, заключение, библиография, списъци на използваните съкращения, на фигурите, таблиците и схемите и приложения.

Дисертационният труд се състои от 188 страници, в т.ч. са представени 53 фигури, 15 таблици и 2 схеми. Библиографията съдържа 118 източника (включително книги, статии, периодични и непериодични статистически и други публикации, доклади и достъпни в интернет източници), от които 40 на български език и 78 на английски език. Обемът на приложенията е 11 страници. Представените 4 публикации са изцяло по темата на дисертационния труд и съдържателно и убедително те представят в значителна степен научните резултати и приноси, които докт. Е.Панайотова е постигнала и представила в дисертационния си труд.

Във въведението се представят актуалността на изследването, обектът, предметът, тезата на дисертационния труд и хипотезите за нейното доказване. Дефинирани са основната цел и задачите за нейното постигане, обхватът и използваната методология.

В първа глава се разглежда възникването и същността на ИПС в Европа, като е направен преглед и на литературата в областта на теорията за оптимална валутна зона. Изведени са критериите за конвергенция като условие за присъединяване към еврозоната и е приложен критичен анализ по отношение на сближаването на страните вътре в еврозоната. т. 3. от Глава I са разгледани критериите за номинална конвергенция, а именно: критерий за ценова стабилност; критерий за устойчивост на държавната финансова позиция (бюджетен дефицит към БВП и държавен дълг към БВП); критерий за стабилност на валутния курс; критерий за конвергенция на лихвените проценти

В т. 4 от първа глава е обърнато внимание на реалната конвергенция, която не е формално изискуем критерий, но тя се разглежда като изключително важно условие за успешното функциониране на Паричния съюз. В тесния смисъл реалната конвергенция е намаляването на различията в група държави по отношение на доходите и производителността на труда.

В т. 5. от Глава I е направен преглед на ключови показатели за конвергенция на страните от еврозоната. Целта е да се осъществи анализ на това до каква степен се наблюдава сближаване на страните част от еврозоната и дали не е налице дивергенция особено след периоди на сътресения.

Прави впечатление, че структурата се отличава с относително премерена балансираност на изложението, макар че в първа глава би могло по-обстойно да се направи аналитичен преглед по темата на публикации от български автори, както и за сравненията по страни от ЕС за реализирането на присъединяване на Еврозоната. Избраният подход на аргументация на проблематиката съответно се отразява и в конкретния обем на всяка част от съдържанието. Например три от главите са в почти балансиран обем от съответно както следва: Първа глава (29 страници), Втора глава (23 страници), Трета глава в (обем от 25 страници). Четвърта глава (58 страници) съдържа в по-голям обхват оценки от приложените аналитични иконометрични методи на анализ на разглежданата проблематика. В аналитичен план тя е посветена на

приложен анализ на основни проблеми на предизвикателства и рискове като авторът се ангажира с препоръки за стимулиране на подготовката за приемане на еврото. Заключението съдържа основните изводи и препоръки от анализа в изследването. Използваната литература включва 118 източника, които са коректно цитирани.

Първа глава включва основните постановъчни оценки и литературен преглед на теоретико-аналитичните изследвания на същността на паричния съюз на база на теорията за оптималната парична зона. Чрез изясняването на концептуалните подходи изложението разкрива предимствата на приемането на еврото. *Втора глава* съдържа анализ на състоянието на паричната политика на ЕЦБ и нейният инструментариум, преди и по време на пандемията от COVID. Систематизирани са основните изводи за развитието, състоянието и основните параметри на приложението и еволюцията на общата парична политика на ЕСБ, която ще има определящо значение за българската икономика след приемането на еврото от България като държава членка на ИПС. Разгледани са трансмисионните канали, с които ефектите от прилаганата парична политика се пренасят върху реалната икономика..

В *трета глава* се оценява макроикономическото поведение на България за постигането на съответствие с изискуемите нормативни критерии за присъединяване към ИПС на ЕС. Направена е оценка на критериите за номинална и реална конвергенция с оглед анализа на готовността на България за членство в Еврозоната. Сравнението на макропоказателите на България с Естония и Литва има за цел да осветли някои аспекти на макроикономическата динамика на страните с Паричен съюз във връзка с приемането на еврото.

В *четвърта глава* са изследвани ползите, рисковете и ефектите от влизането на България в еврозоната. Оценени са основните ползи и рискове от членството на страната в еврозоната. Разработен е иконометричен модел, с помощта, на който е направена прогноза за БВП на България в два сценария, а именно базов, който не отчита ефектите от присъединяване към еврозоната и симулационен, който отчита ефектите от членство в паричния съюз. Обърнато е внимание на рисковете от въвеждането на еврото и подготовката на България за присъединяване към ИПС като предпоставка за успех на паричната интеграция. Коментират се резултатите от присъединяване на Хърватия към еврозоната. Подчертават се основните проблеми при подготовката на България и условията, от чието изпълнение зависи успешното въвеждане на еврото като конституираща парична реформа.

Обобщаването на изводите от направено изследване е представено в *заключението*.

2. Оценка за целта: задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд.

Дисертационният труд на докт. Е.Панайотова има за *обект на анализ* оценката на икономическата готовност на България за членство в еврозоната, в т.ч. изпълнението на необходимите критерии за конвергенция.

Разглеждат се, както номиналните критерии по отношение на ценова стабилност, стабилност на валутния курс и лихвените проценти, устойчивост на бюджетната позиция, така и реалните критерии за конвергенция, а именно сближаване на показателите за БВП, ценови равнища, производителност на труда. *Предметът на изследването* са ползите и разходите от членството в еврозоната, както и очакваните ефекти върху основни макроикономически показатели за България от членството на страната. Основен фокус се поставя на ефектите върху износа на страната и икономическия растеж.

Достойнство на дисертационния труд е ,че *целта на изследването* е обосновано фокусирана върху формулиране на изводи и препоръки относно очакваните ефекти от приемането на еврото в България и присъединяването към Еврозоната. Избраният подход позволява на докт. Е.Панайотова да докаже изследователската теза, че членството ще има положителен ефект върху основни макроикономически показатели и икономическия растеж за страната.

Реализирани са последователно набор от изследователски задачи на основа на умело декомпозиране на целта на анализа. Систематизирани са усилията за решаване на следните задачи:

- 1) оценка на модела на функциониране на ИПС на основа на теорията за оптимална парична зона и извеждане на изводи относно практиката на функциониране на ИПС;
- 2) сравнителен анализ на номиналните и реални критерии за конвергенция и обосноваване на анализа за готовността на България за членство в Еврозоната;
- 3) представяне на оценката от сравнителния анализ на готовността на България за членство в Еврозоната с другите страни членки с дерогация,
- 4)направен е сравнителен анализ също така и с последните държави-членки на ЕС, присъединили се към еврозоната.
- 5) направени са изводи за ползите и рисковете за България от членството в еврозоната.
- 6) проучен и обобщен е актуален преглед на съществуващата литература и емпирични изследвания по отношение на ефектите от членството на една страна в паричен съюз.

7) изпълнено е иконометрично изследване за прогноза на БВП на България в два сценария: базов, който не отчита ефектите от членство в Еврозоната и симулационен, който отчита ефектите от членство в еврозоната.

Изпълнението на задачите, които си поставя докт.Е.Панайотова й позволява да постигне успешно конкретни резултати, както следва: 1) изведени са препоръки относно подготовката на България за въвеждане на еврото в страната и 2) на база на емпиричното изследване с иконометричен анализ са формулирани конкретни изводи за ефектите от членството и за последици от не-членство в Еврозоната. .

В търсене на отговор на въпроса доколко основателно е очакването, че бъдещите ползи от членството в Еврозоната ще бъдат по-големи от разходите за подготовката за членство, докторантката формулира и доказва *основната теза на дисертацията*: Очакванията от въвеждането на еврото в България са ползите да надвишават разходите, както и присъединяването да доведе до по-бързо сближаване на икономиката на България с тази на еврозоната. Изследователската теза е, че членството на България в еврозоната ще доведе до положителни ефекти върху основни макроикономически показатели за България, а именно по-висок износ и по-висок ръст на БВП, както и ще подобри благосъстоянието на икономическите агенти, кредитния рейтинг на страната и ще допринесе за по-бързата реална конвергенция към страните от еврозоната.

В тази връзка е извършена проверка на следните хипотези:

Хипотеза 1: Членството на България в еврозоната ще доведе до по-висок износ и по-висок ръст на БВП

Хипотеза 2: Приемането на еврото ще доведе до по-бързо сближаване на България със страните от еврозоната по отношение на доходите и ценовото равнище

Хипотеза 3: Членството на България в еврозоната ще генерира положителни ефекти за страната

Хипотеза 4: Присъединяването на България към еврозоната няма да доведе дозначителни рискове пред страната

Изследването е интердисциплинарно, но е поставен основен акцент върху въздействието на изпълнението на номиналните критерии за .конвергенция с Еврозоната и възможните сценарии за постигане на това.

В този смисъл дисертационният труд убедително и вярно допринася за изясняване на възможностите и предизвикателствата от присъединяването към Еврозоната. Анализът позволява да бъдат комплексно охарактеризирани предимствата и недостатъците, както и да се направят изводи относно балансирането на разходите с ползите от присъединяването към Еврозоната. .

В дисертационния труд са използвани: теоретико-аналитичен метод, метод на индукция-дедукция, критически метод и историко-логически метод за сравнение. За изпълнението на основната цел и задачи на изследването, както и за доказателство на тезата на дисертационния труд са използвани наред с общопознавателни и широко приложими методи, е използван иконометричен и статистически анализ. Извършена е прогноза на БВП на България с помощта на иконометрично изследване чрез прилагането на векторен модел с корекция на грешката (Vector Error Correction Model, VECM). Графичният метод за илюстриране на техническия анализ на иконометричното изследване, както и представянето на редица макроикономически показатели допринасят за доброто представяне на постигнатите научни резултати.

Подчертани са ограниченията в изследването, Времевият обхват на анализа е амбициозен като включва продължителността на членството на България в ЕС от 2007 г. Периодът, който е обхванат е от 2008г. до 2023г. Избраният период е от началото на 2008г. поради това, че България става член на Европейския съюз (ЕС) и се очаква, че през първата година от членството на страната в съюза са генерирани положителни ползи от членството. За да се избегне обхващането на тези положителни ефекти, 2007г. е изключена. Използвани са тримесечни данни. За някои от таблиците и фигурите, за които има вече публикувана статистическа информация, са използвани възможно най-актуални данни от 2024г., което позволява да се отчетат последиците на пандемията, както и краткия пост кризисен период до 2024г..

3.Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Приносите, които посочва докт.Елена Панайотова на разработения дисертационен труд отразяват вярно и обосновано основните резултати на неговото изследване. Научната добросъвестност на докторантката ѝ позволява да систематизира вярно и конкретно най-важните и значими резултати на анализа му.

- *Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд включват както следва:*

На основа на обоснован концептуално теоретико-методически подход са систематизирани и критично анализирани същностните характеристики, приемането на еврото .

В дисертацията са проучени и обобщени изводи за теоретическата трактовка на паричния съюз, неговата същност, създаване и развитие като икономически и паричен съюз (ипс). конвергенция и критерии за конвергенция. Ползите и рисковете от формирането на икономически и паричен съюз в ЕС са разгледани ясно и конкретно. На основа на

представянето на нормативна уредба за присъединяване към еврозоната, в дисертацията са представени аналитичните оценки за номинална и реална конвергенция. Номиналната Конвергенция и реална конвергенция са разгледани на основа на Бета конвергенция и Сигма конвергенция

Убедително са представени и оценени ключови показатели за конвергенцията на страните от еврозоната.

Във Втора глава са изведени най-важните характеристики на общата парична политика на ЕСБ и на нейния инструментариум.

Доказани са *основните хипотези на автора за присъединяването на България към Еврозоната и приемането на еврото*, на основата на аргументиран научен анализ..

Най-значителните авторови приноси се съдържат в четвърта глава. В *четвърта глава* са представени оценки за ефекти от въвеждането на еврото на основа на постигнатите в дисертацията аналитично-приложни резултати на анализа както следва: 1) Иконометричен модел за прогнозиране на БВП на България и ефектите върху него от влизането на страната в еврозоната; На основата на коректно приложена методология са представени резултатите от VECM модел за прогнозиране на БВП на България със 7 променливи, VECM модел за прогнозиране на БВП на България с 6 променливи и VECM модел за прогнозиране на БВП на България с 3 променливи. 2)Резултатите от приложения симулационен модел, отчитащ ефекта от присъединяването на страната към еврозоната върху износа на стоки и услуги и върху БВП на България са убедителни.3) Анализирани са разходи и рискове за България от присъединяването в еврозоната, в т.ч. риска от по-висока инфлация непосредствено след влизането в еврозоната; риска, свързан с отказ от автономна парична и валутна политика, типичния за ИПС риск от асиметрични шокове, поради липсата на фискален федерализъм в условията на обща парична политика, както и риска от липса на синхронизация на бизнес циклите на България и Еврозоната

На основа на направените анализи и изведените сценарии за развитие, се отчита влиянието на факторите с висок риск, при приемането на еврото. *Изследователският инструментариум* за доказването на дисертационната теза по същество е твърде разнообразен. Добросъвестно и аналитично в дисертацията са приложени конкретни подходи – системен и сравнителен подход, количествени и качествени и методи на анализ.

Заедно с това, достойнство на дисертацията е аргументираната убедително критична оценка на рисковете при приемането на еврото , както и

при прояви на нежелани ефекти като спекулативен тренд към повишаване на инфлацията след приемането на еврото. Основателно се подчертава, че е дискуссионен въпросът какво ниво на реална конвергенция е достатъчно, за да може една страна да се присъедини към паричния съюз. От теоретична гледна точка степента на номинална конвергенция се оценява по приетата първоначална методика, но на практика това не гарантира устойчиво поддържане на макроикономическото поведение на приетите страни-членки, ако те са вече част от зоната. Възникват основателно въпросите за качеството на процеса на сближаване или конвергенция вътре в Еврозоната, който процес има много дефицити и пропуски. От практическа гледна точка, по отношение на еврозоната, постигнатото ниво на конвергенция вътре в паричния съюз е под въпрос като за това допринасят силно кризисните процеси, които се наблюдават през последните години.

Представените резултати по съдържание и количество са убедително доказателство за научната възискателност и добросъвестност на докт Елена Владичирова Панайотова и са в подкрепа на присъждането ѝ на образователната и научна степен "доктор" в научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“. Научните постижения и приноси са лично дело на докторантката.

4.Оценка на публикациите по дисертацията

Представените от докторантката Елена Панайотова публикации съставляват по същество части от дисертационния труд и потвърждават добрите качества, които тя си е изградила при разработване на дисертационния труд с оглед на публичното представяне на резултатите на конференции и в публикации. Те включват както следва:

1. „Предизвикателства, рискове и ефекти от влизането на България в еврозоната“, публикувана в списание „Бизнес посоки“ брой 1, 2022г. Бургаски свободен университет– Бургас
2. „Паричните съвети в България, Естония и Литва – същност, развитие, сравнителен анализ“, публикувана в списание „Бизнес посоки“ брой 1, 2022г, Бургаски свободен университет – Бургас
3. „Парична политика на Европейската централна банка и влиянието ѝ върху икономиката на еврозоната.“, Сборник с доклади, Шестнадесета Международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: предизвикателството COVID-19“, 16 февруари 2021г., Университет за национално и световно стопанство
4. „International trade and competitiveness in the global economy“,X Международная научно- практическая интернет-конференция Сетевой бизнес: становление, проблемы, инновации“, 27-28 април 2020г., Полтавский университет экономики и торговли

Направените публикации са свързани с дисертационния труд. Представените резултати свидетелстват за научните приноси, постигнати със системната работа на докторантката по изследваната тема и докладвани при участие в конференции и с публикации, които са стойностни и добросъвестни авторски изследвания.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът на докт Елена Панайотова се отличава с коректно и подробно представена ясна структура и логическо изложение на дисертационния труд. Съдържанието на автореферата отговаря напълно на изискванията за коректно отразяване на съдържанието и приносите на дисертационния труд. Направените аналитични изводи и заключения и представената справка за приносите вярно представят най-важните резултати от изследването на докт.Елена Панайотова.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към докторантката Елена Панайотова във връзка с дисертационния труд могат да бъдат отправени някои въпроси и критични бележки с препоръка.. Те нямат за цел да умаловажат постиженията на докторанта, а по-скоро да насочат вниманието към по-нататъшната ѝ работа с оглед на публикуването на дисертацията като монография.

Въпрос, който бих поставила към докт.Елена Панайотова касае нейната теза за Паричния съвет и ролята му в условията на интеграция на България в ЕС от 2007 г. Досега. Могат ли да се дефинират недостатъците от прилагането на Паричния съвет почти от около 30 години (към 2027г.), освен липсата на парична политика на БНБ, и как може да се уточнят последиците от възможността да се «увековечи» Паричния съвет, както дефинира ситуацията докт. Е.Панайотова, ако не се приеме еврото?

Към препоръките се отнасят следните предложения от моя страна както следва:

На първо място, направеният избор на темата за оценка на предимства и рискове от приемането на еврото в България е твърде широк по обхват и това е обоснована причина да се представят позитивно общозначимите проблеми, на примера на номиналните и реални критерии за Еврозоната. Същевременно докторантката показва много добро познаване на теоретико-аналитични изследвания за Паричния съюз от чуждестранни автори. Положително е, че изложението набляга на сравнителен анализ на България със страни, които вече са или предстои да станат членки на ИПС на ЕС...

Като имам предвид силната конфронтация, оказвана недостатъчно научно и необосновано от противници на еврото в България, бих препоръчала на докторантката да включи в първа глава литературен преглед на български изследвания, които са в подкрепа на присъединяването към еврозоната, за да се подчертае по-силно положителната обективизацията на български изследвания, върху ролята на паричната интеграция в ИПС като неотменна част от интеграционния процес за България.

На второ място, предвид перспективата да бъде публикувана дисертацията, анализът на проблемите, касаещи Паричната политика на ЕЦБ, които сега са изложени във Втора глава би могло да се разгледат не след първа , а като трета глава. Това ще позволи да се засили вниманието върху постигането на съответствие с изискванията за конвергенция и съответния сравнителен анализ, който представя в сегашната Трета глава най-значими приноси на дисертационния труд. Така на паричната политика на ЕЦБ и нейния инструментариум, ще се отдаде дължимото внимание, но то ще бъде на втори план , разглеждано като възможност и последица от приемането на еврото у нас. На свой ред това може да позволи анализът да се свърже по-тясно със заключителната глава, съдържаща резултати и изводи от иконометричния анализ.

Поставените от мен въпроси само подсилват оценката ми за постигнатото много добро качество на направения анализ в дисертационния труд и имат за цел да мотивират докторантката да продължи да изследва и публикува по разглежданата проблематика.

7. Заключение

Научните приноси на труда на Елена Владимирова Панайотова свидетелстват за научна добросъвестност, последователност в търсенето на практическа приложност. На основа на постигнатите научни резултати и като имам предвид достойнствата на дисертацията и научните приноси, съдържащи се в нея, препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват уверено и единодушно в подкрепа на присъждането на докторантката Елена Владимирова Панайотова на образователната и научна степен “доктор“ по научната специалност: “ Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“. София, 24 април 2025г.

Рецензент: Проф.. д-р Татяна Хубенова-Делисивкова